ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 24.10.2024 г.
COM(2024) 489 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

относно прилагането на Директива (ЕС) 2016/800 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 г. относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство

Съдържание

1. ВЪВЕДЕНИЕ 2
2. ОБЩА ОЦЕНКА 4
3. СПЕЦИФИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ОЦЕНЯВАНЕТО 6
   - 3.1. Обхват (член 2) и производства по европейска заповед за арест (член 17) 6
   - 3.2. Определения (член 3) 8
   - 3.3. Право на информация (член 4) 8
   - 3.4. Право на детето носителят на родителска отговорност да бъде информиран (член 5) 9
   - 3.5. Адвокатска защита (член 6) 10
   - 3.6. Право на личностна характеристика (член 7) 13
   - 3.7. Право на медицински преглед (член 8) 15
   - 3.8. Аудио-визуални записи на разпит (член 9) 15
   - 3.9. Ограничаване на задържането (член 10) 16
   - 3.10. Алтернативни мерки (член 11) 17
   - 3.11. Специално отношение при задържане (член 12) 17
   - 3.12. Своевременно и надлежно разглеждане на делата (член 13) 19
   - 3.13. Право на защита на неприкосновеността на личния живот (член 14) 19
   - 3.14. Право на детето да бъде придружавано от носителя на родителска отговорност по време на производството (член 15) 20
   - 3.15. Право на децата на лично явяване и участие в съдебното производство по тяхното дело (член 16) 21
   - 3.16. Право на правна помощ (член 18) 22
   - 3.17. Правни средства за защита (член 19) 23
   - 3.18. Обучение (член 20) 23
   - 3.19. Събиране на данни (член 21) 25
   - 3.20. Разноски (член 22) 25
   - 3.21. Транспониране (член 24) 26
4. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛЕН 6 ОТ ДИРЕКТИВАТА 27
5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ 29

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Директива (ЕС) 2016/800 относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство[1] („директивата“) има за цел да се въведат процесуални гаранции, за да се гарантира, че децата, т.е. ненавършилите 18 години лица, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, са в състояние да разбират и проследяват производството, както и да упражняват ефективно правото си на справедлив съдебен процес. Тя има за цел също така да се предотврати извършването на рецидиви и да се спомогне за социалната интеграция на децата правонарушители.

Гаранциите, предвидени в тази директива, се основават на правото на справедлив съдебен процес и правото на защита, залегнали в членове 47 и 48 от Хартата на основните права на Европейския съюз[2], във връзка с член 24 относно правата на детето, в който се установява принципът, че при всички действия, които се предприемат по отношение на децата, висшият интерес на детето трябва да бъде от първостепенно значение.

Директивата е петият инструмент, приет съгласно член 82, параграф 2, буква б) от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), в който се съдържа правното основание за приемане на минимални правила относно „правата на лицата в наказателното производство“. Тя се прилага в 25 държави членки[3].

ЕС е приел следните пет други директиви, съсредоточени върху правата на заподозрените и обвиняемите лица:

- Директивата относно правото на устен и писмен превод[4];
- Директивата относно правото на информация[5];
- Директивата относно правото на достъп до адвокат и на осъществяване на връзка с трети лица през периода на задържане[6];
- Директивата относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес[7]; и

[1] ОВ L 132, 21.5.2016 г., стр. 1—20.
[2] ОВ C 326, 26.10.2012 г., стр. 391—407.
[3] В съответствие с Протокол № 21 и Протокол № 22 Ирландия и Дания съответно не са обвързани от директивата. Поради това те не са взети предвид в настоящата оценка.
[4] Директива 2010/64/ЕС относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство, ОВ L 280, 26.10.2010 г., стр. 1.
[5] Директива 2012/13/ЕС относно правото на информация в наказателното производство, ОВ L 142, 1.6.2012 г., стр. 1.
[6] Директива 2013/48/ЕС относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане, ОВ L 294, 6.11.2013 г., стр. 1.
[7] Директива (ЕС) 2016/343 относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, ОВ L 65, 11.3.2016 г., стр. 1.

- Директивата относно правната помощ[8].

Тези шест директиви относно процесуалните права служат за укрепване на взаимното доверие на държавите членки в системите им за наказателно правосъдие и по този начин за подобряване на взаимното признаване на решенията по наказателни дела.

Европейската комисия вече е публикувала доклади относно изпълнението за пет от директивите[9] в съответствие с изискванията за докладване, предвидени в посочените актове. Аналогично в член 25 от директивата се изисква Комисията да представи на Европейския парламент и на Съвета доклад за оценка на степента, в която държавите членки са предприели необходимите мерки, за да се съобразят със същата директива, който включва оценка на прилагането на член 6 и е придружен, при необходимост, от законодателни предложения.

На държавите членки беше изпратен въпросник с цел да се събере информация за практическото прилагане на член 6, както и, наред с другото, да се събере информация за прилагането на разпоредбите на директивата, за които се изискват мерки за практическо прилагане, а не законодателно транспониране. Отговори бяха получени от 20 от общо 25-те участващи държави членки.

Съответно настоящият доклад се основава на информацията, предоставена на Комисията от държавите членки в контекста на уведомяването ѝ за националните мерки за транспониране на директивата и съответните обяснителни документи, както и на допълнителната информация, предоставена в отговор на въпросника, ако действително е била предоставена такава допълнителна информация. Използвана е също информация, извлечена от изследвания, проведени от Агенцията на Европейския съюз за основните права[10], и от финансирани от Комисията проучвания, проведени от външни заинтересовани страни[11].

В настоящия доклад ще бъдат откроени и онези разпоредби на директивата, за които е необходимо приемането на практически мерки за изпълнение, и ще бъде направен преглед на информацията относно приемането на такива мерки, предоставена от държавите членки.

---

[8] Директива (ЕС) 2016/1919 относно правната помощ за заподозрени и обвиняеми в рамките на наказателното производство и за искани за предаване лица в рамките на производството по европейска заповед за арест, ОВ L 297, 4.11.2016 г., стр. 1; поправка: ОВ L 91, 5.4.2017 г., стр. 40.

[9] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final, COM(2019) 560 final, COM(2021) 144 final и COM(2023) 44 final.

[10] Проучване на Агенцията на Европейския съюз за основните права (2022 г.), *Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards* (Децата като заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство — процесуални гаранции), на разположение на адрес: Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards | Агенция на Европейския съюз за основните права (europa.eu).

[11] Вж. например: *LA Child Project, Legal aid for children in criminal proceedings: Report on current European national frameworks* (Правна помощ за деца в рамките на наказателното производство: доклад относно действащите европейски национални уредби), на разположение на адрес: https://lachild.eu/wp-content/uploads/2021/06/FINAL-LA-Child-European-report-EN.pdf; CLEAR-Rights Project, *Practices and gaps in legal aid systems for children in Belgium, France, Hungary, Romania and The Netherlands* (Практики и пропуски в системите за правна помощ за деца в Белгия, Франция, Унгария, Румъния и Нидерландия), на разположение на адрес: https://www.defenceforchildren.nl/media/6430/clear-rights_eu-review_en_fv.pdf.

2. ОБЩА ОЦЕНКА

Съгласно член 24 от директивата държавите членки бяха длъжни най-късно до 11 юни 2019 г. да въведат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими, за да се съобразят с директивата, и бяха задължени незабавно да информират Комисията за това.

Подходът към транспонирането на директивата се различаваше в отделните държави членки поради структурните различия между техните правосъдни системи. Могат да бъдат разграничени три общи вида подходи. **Държавите членки в първата група** са приели специални правни инструменти относно процесуалните гаранции за децата, например под формата на закон за правосъдието за непълнолетни, който е формулиран като *lex specialis* по отношение на общите правила на наказателния процес, приложими към всички заподозрени и обвиняеми лица. **Държавите членки във втората група** са избрали специфични за децата изменения на общите си процесуални правила, т.е. на общите си наказателно-процесуални кодекси. **Държавите членки в третата група** предвиждат правила за наказателни производства с участието на деца както в общите си наказателно-процесуални кодекси, така и в други правни инструменти, специфични за производствата срещу деца, извършили деяние, което се квалифицира като престъпление, без самите такива производства да се квалифицират като наказателни производства съгласно националното право. В тези държави членки общите правила на наказателния процес се прилагат по отношение на децата само по изключение в особено тежки случаи или още от навършването на 17 години, вместо от навършването на 18 години. Във всички останали случаи децата, извършили деяние, което се квалифицира като престъпление, са обект на производство, което не е признато за наказателно производство от съответните държави членки. Поради това тези държави членки не признават приложимостта на директивата към такива производства. Въз основа обаче на критериите, установени в решението Engel, разработени от Европейския съд по правата на човека и прилагани от Съда в неговата съдебна практика[12], може да се счита, че тези производства се квалифицират като наказателни производства, попадащи в обхвата на директивата. В някои от тези държави членки това доведе до съществени проблеми, свързани със съответствието с изискванията на директивата на процесуалните правила, приложими към децата в такива производства.

България, Кипър, Чехия, Германия, Гърция, Хърватия и Малта[13] не са уведомили за мерките за транспониране в изисквания срок. Поради това през юни 2019 г. Комисията образува производство за установяване на нарушение по член 258 от ДФЕС срещу тези седем държави членки. Освен това през май 2020 г. Кипър получи мотивирано становище за продължаващо неуведомяване за мерки за транспониране. Впоследствие всички тези седем държави членки подадоха уведомления за мерките за транспониране.

[12] За Европейския съд по правата на човека вж. *Engel и други/Нидерландия*, 8 юни 1976 г., т. 80—82 и последващата съдебна практика; за Съда на Европейския съюз вж. например решение на Съда (голям състав) от 5 юни 2012 г., *Bonda*, дело C-489/10, EU:C:2012:319, т. 37 и следващите и последващата съдебна практика.

[13] Кипър (реф. № INFR(2019)0175); Германия (реф. № INFR(2019)0183); Чехия (реф. № INFR(2019)0180); Гърция (реф. № INFR(2019)0191). Хърватия (реф. № INFR(2019)0203); Малта (реф. № INFR(2019)0227).

Проблеми със спазването по отношение на пълното и/или правилното транспониране на директивата бяха установени във всички държави членки. От образуваните през юни 2019 г. седем дела срещу държави членки за пълна липса на уведомяване за мерки за транспониране до момента са приключени четири дела — срещу Малта, Кипър, Хърватия и Чехия[14]. Останалите три държави членки са на етап, в който са получили допълнително официално уведомително писмо[15] за частично неуведомяване за мерки за транспониране, в което се посочват оставащите пропуски при транспонирането. Освен това от юли 2023 г. насам Комисията образува производство за установяване на нарушение за пълно[16] или частично[17] неуведомяване за мерки за транспониране срещу всички останали 18 държави членки. Три от тези производства за установяване на нарушение вече са могли да бъдат прекратени отново[18]. Поради това в момента срещу 18 държави членки се водят активни производства за установяване на нарушение за частично неуведомяване за националните мерки за транспониране на директивата съгласно член 260, параграф 3 от ДФЕС. Що се отнася до съответствието с директивата на мерките за транспониране, за които е постъпило уведомление, бяха извършени проучване и предварителна оценка. Комисията ще предприеме своевременно и необходимите мерки за отстраняване на установените в този контекст недостатъци, като образува производство за установяване на нарушение съгласно член 258 от ДФЕС.

Като цяло степента и естеството на установените недостатъци се различават. Специално внимание следва да се обърне на три вида проблеми със спазването. Първият вид са проблеми със спазването по отношение на някои разпоредби на директивата, които може да се считат за съществени поради броя на държавите членки, при които се наблюдава едно и също несъответствие в транспонирането.

Вторият вид изискващи внимание проблеми със спазването може да се считат за особено проблематични поради обхвата на своето въздействие, тъй като засегнатите деца на практика са изключени от възможността да се ползват от повечето или дори от всички права и гаранции, които им се полагат съгласно директивата. Този вид проблеми възникват по-конкретно във връзка с неправилното транспониране на член 2, в който е определен обхватът на директивата, и неправилното транспониране на член 17 от директивата, който има за цел да се гарантира, че правата, предвидени в членове 4, 5, 6 и 8, членове 10—15 и член 18 от директивата се прилагат *mutatis mutandis* по отношение на децата, които са издирвани лица.

Третият вид проблеми със спазването са свързани с липсата на внимание към различията между приложното поле и естеството на определени ключови стандарти за процесуалните права за пълнолетни заподозрени и обвиняеми и тяхното приложно поле

[14] Кипър получи също така друго допълнително мотивирано становище преди приключването на делото.
[15] Германия, България, Гърция.
[16] Люксембург (реф. № INFR(2024)2002); Испания (реф. № INFR(2023)2176); Италия (реф. № INFR(2023)2090).
[17] Полша (реф. № INFR(2023)2127); Швеция (реф. № 2023/2110); Унгария (реф. № 2023/2109); Словакия (реф. № 2023/2108); Румъния (реф. № INFR(2023)2107); Австрия (реф. № INFR(2023)2106); Нидерландия (реф. № INFR(2023)2089); Литва (реф. № 2023/2074); Словения (реф. № 2021/2075); Естония (реф. № 2021/2076); Латвия (реф. № INFR(2023)2124); Франция (реф. № INFR(2023)2125); Финландия (реф. № INFR(2023)2126); Белгия (реф. № INFR(2023)2136); Португалия (реф. № INFR(2023)2091).
[18] Румъния, Словения, Литва.

и естество, предвидени в директивата по отношение на децата. При член 6 от директивата, в който се урежда адвокатската защита, както и при членове 4 и 5, в които се уреждат правата на информация, е налице особено изразена липса на признаване (а оттам и липса на транспониране) на допълнителните правни изисквания към държавите членки по отношение на децата в сравнение с пълнолетните лица.

Това неспазване изцяло на разпоредбите на директивата оказва отрицателно въздействие върху ефективността на правата, предвидени в нея. Комисията ще продължи да предприема всички подходящи мерки за преодоляването му, включително производства за установяване на нарушение съгласно член 258 или член 260, параграф 3 от ДФЕС.

В този контекст се отбелязва също, че Съдът на Европейския съюз (Съдът) наскоро постанови първото си решение относно тълкуването на директивата по дело C-603/22[19]. Делото се отнася до прилагането на директивата по отношение на наказателни производства в Полша срещу три деца (на възраст 17 години).

3. СПЕЦИФИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ НА ОЦЕНЯВАНЕТО

3.1. Обхват (член 2) и производства по европейска заповед за арест (член 17)

В **член 2, параграф 1** се определя обхватът на директивата, която се прилага по отношение на деца, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, докато това производство бъде окончателно приключено. Това означава, че по принцип директивата е приложима непосредствено след като детето де факто стане заподозряно лице, какъвто например може да бъде случаят, когато то е уличено като предполагаем извършител на престъпление от свидетел или жертва, независимо от това дали то вече е било признато за заподозрян или обвиняем чрез официален акт на съответните органи или е било уведомено, че е заподозряно или обвиняемо в извършването на престъпление. Този особено широк обхват на директивата е важен с оглед на някои гаранции, като например правото на неприкосновеност на личния живот, които трябва да породят действие още преди детето да влезе в пряк контакт с разследващите органи и да бъде информирано за всяко подозрение срещу него. Трябва също така да се отбележи, че докато някои разпоредби на директивата, като тези за адвокатската защита, са предназначени да се прилагат само след като детето е било уведомено, че е заподозряно или обвиняемо, пропускът на компетентните органи да информират детето по този начин, въпреки че вече го подозират, не отменя правото на детето да се ползва от правата си по силата на директивата от момента, в който то де факто се счита за заподозряно. Тази обосновка е потвърдена от Съда в контекста на прилагането на Директива 2012/13/ЕС и с нея се гарантира, че не всеки пропуск на компетентните органи по отношение на уведомяването на заподозрения за неговия статут в производството го лишава от правата му.

[19] Решение от 5 септември 2024 г., дело C-603/22, M.S. и др., ECLI:EU:C:2024:685.

Повече от една трета от държавите членки обаче не са предоставили същия обхват на защитата на национално равнище. Някои държави членки прилагат директивата — или поне някои нейни разпоредби — по отношение на децата едва след като те са били официално признати за заподозряно или обвиняемо лице (в някои държави членки и двете понятия са обхванати от понятието „подсъдим“) чрез официален акт или са влезли в пряк контакт с разследващите органи, например по време на полицейски разпит. Други прилагат общите наказателно-процесуални правила, които не осигуряват специална защита на децата в случаите, когато детето е извършило особено тежко престъпление, или по принцип след навършването на 17 години. Поради това в тези държави членки не всички деца по принцип се ползват от правата и гаранциите, предвидени в директивата. Спазването на директивата в тези случаи е само случайно, когато съществуват сходства между определени установени в директивата гаранции за пълнолетните лица и тези за децата. Като цяло проблемите със спазването при транспонирането на обхвата на директивата са особено сериозни, тъй като те на практика могат да лишат голям брой деца от всички видове закрила по силата на директивата наведнъж. Следва да се отбележи, че много проблеми, свързани с транспонирането на определени материалноправни разпоредби на директивата, произтичат от неправилното транспониране на нейния обхват.

При онези държави членки, които не прилагат национални гаранции за децата, преди те да бъдат официално признати за заподозрени или обвиняеми лица, са установени също така проблеми при транспонирането на **член 2**, параграф 4. Разпоредбата на член 2, параграф 4 прави директивата приложима за деца, които например първоначално може да бъдат считани за свидетели, но в хода на разпита дават показания, които ги уличават в извършването на престъпление, и по този начин стават заподозрени. В такива случаи, както е пояснено в съображение 29, разпитът трябва да бъде прекратен, докато детето не бъде уведомено за това, че е станало заподозрян или обвиняем, и не получи адвокатска защита. Тези мерки са необходими, за да се гарантира например, че тези деца са уведомени и могат ефективно да упражняват правото си да не дават обяснения, които биха ги уличили в извършването на престъпление, и правото си да запазят мълчание.

В съответствие с **член 2, параграф 2** директивата се прилага и за деца, които са арестувани по искане за екстрадиция от друга държава членка, например чрез европейска заповед за арест, от момента на арестуването им в изпълняващата държава членка. Това разширяване на обхвата на директивата е обяснено по-подробно в **член 17** от директивата, в който се уточняват правата и гаранциите, които следва да се прилагат еднакво по отношение на всички деца, които са заподозрени или обвиняеми, независимо от това дали очакват екстрадиция, или не.

Повече от една трета от държавите членки не са транспонирали изрично член 2, параграф 2 и вследствие на това не са разширили обхвата на някои от необходимите права, залегнали в член 17, като например правото на детето да бъде придружавано от носител на родителска отговорност за деца, които очакват да бъдат предадени.

Въз основа на **член 2, параграф 3** повечето права съгласно директивата продължават да се прилагат и по отношение на деца, които са навършили пълнолетие по време на наказателното производство срещу тях, когато компетентните органи считат, че това би било уместно предвид всички обстоятелства по делото, включително степента на зрелост и уязвимост на засегнатото лице. От момента, в който младият човек навърши

21 години, държавите членки могат да решат повече да не прилагат директивата, дори ако производството все още продължава. В значителен брой държави членки са установени проблеми със спазването по отношение на тази разпоредба.

В някои държави членки орган, различен от компетентния съд по наказателни дела, е компетентен да налага наказания или не може да бъде наложено наказание лишаване от свобода във връзка с относително леки нарушения, като например нарушения на правилата за движение по пътищата, които могат да бъдат установени след контрол на движението. **Член 2, параграф 6** предвижда, че в такива случаи по отношение на леки нарушения и нарушения, за които не може да се наложи наказание лишаване от свобода, директивата се прилага само за производството пред съд, компетентен по наказателни дела, и когато детето е задържано.

Значителен брой държави членки обаче не са направили разграничение между производствата за леки нарушения пред съдилищата, компетентни по наказателни дела, и тези пред други органи или не са гарантирали правата съгласно директивата, когато за конкретни леки нарушения може да бъде наложено наказание лишаване от свобода. Те изобщо не разширяват обхвата на националните гаранции, така че да бъдат включени децата, заподозрени или обвиняеми в леки нарушения.

3.2. Определения (член 3)

В **член 3** от директивата са дадени определения на ключови концепции, като например понятията „дете“, „носител на родителска отговорност“ и „родителска отговорност“. В него също така се предвижда, че когато не е сигурно дали лицето е навършило 18 години, това лице се приема за дете; изискване, което една трета от държавите членки не са транспонирали изрично за целите на наказателното производство.

3.3. Право на информация (член 4)

Разпоредбата на **член 4, параграф 1** предписва каква информация трябва да получи дете, което е заподозряно или обвиняемо в извършването на престъпление, както и в кои конкретни моменти във времето трябва да се предостави тази информация. Следователно, в допълнение към правата им съгласно Директива 2012/13/ЕС, децата следва своевременно да получават информация относно основните аспекти, свързани с хода на производството, например относно предстоящите процесуални стъпки. Почти половината от държавите членки не са предвидили изрично това.

Допълнителна информация, която трябва да бъде предоставена незабавно, се отнася до правната помощ и други права, залегнали в членове 5, 6, 14 и член 15, параграф 4 от директивата, които могат и трябва да бъдат упражнени от ранен етап на производството. Информацията за правото на личностна характеристика, както и за други права, залегнали в членове 8, 10, 11, член 15, параграф 1, членове 16 и 19, които влизат в сила в различни моменти в зависимост от различните правни системи, следва да се предоставя на най-ранния подходящ етап. И накрая, има информация, която трябва да бъде предоставена при задържане, а именно информация във връзка с правото на специално отношение при задържане, както е предвидено в член 12 от директивата.

Като цяло има само няколко държави членки, които изискват от своите компетентни органи да предоставят цялата необходима информация постепенно на различните етапи на производството, посочени в директивата. В повечето държави членки обхватът на информацията, която трябва да се предостави, е по-ограничен или информацията за приложимите процесуални права и гаранции се предоставя наведнъж. Последното може лесно да претовари детето с информация. Всъщност целта на поетапното предоставяне на информация в директивата е най-вече да се гарантира, че децата могат да се възползват изцяло от ключовата информация за конкретни права точно когато тези права станат приложими или релевантни.

Много държави членки също така не изискват изрично от компетентните органи да предоставят информацията на децата на прост и достъпен език, както се изисква в **член 4, параграф 2**. Други не са успели да въведат официално специално адаптирана за децата декларация за правата, която да съдържа препратка към всички техни права съгласно директивата, така, както те са транспонирани в националното право, както се изисква от **параграф 3**.

В този контекст е важно да се отбележи, че при проведените консултации по този въпрос някои от тези държави членки посочиха, че са изготвени и се използват на практика специални декларации за правата за деца, но в националното право не е транспонирано съответното задължение, което представлява проблем със спазването.

3.4. Право на детето носителят на родителска отговорност да бъде информиран (член 5)

Както се припомня в съображение 22 от директивата, държавите членки следва да уведомят носителя или носителите на родителска отговорност (по принцип и двамата родители могат да се считат за носители на родителска отговорност) относно процесуалните права на детето. Информацията следва да бъде предоставена във възможно най-кратки срокове и с подробностите, необходими за гарантиране на справедливостта на производството и за да се позволи на носителя(ите) на родителска отговорност да подпомагат детето в ефективното упражняване на неговите права. Този принцип е залегнал в **член 5, параграф 1** от директивата, но в по-голямата част от държавите членки не е транспониран в съответствие с директивата.

Някои държави членки не са успели да отграничат задължението за информиране на носителя(ите) на родителска отговорност за правата на детето съгласно директивата от задължението да ги информират, че детето е било задържано. Последното е залегнало в член 5, параграф 2 от Директива 2013/48/ЕС, а не в директивата. Съществуват обаче и косвени проблемите със спазването. Те са свързани с неправилното транспониране на член 4 относно правото на детето на информация, тъй като в някои държави членки, както е отбелязано по-горе, националното право не изисква на детето да бъде предоставена цялата информация, която то следва да получи по силата на директивата. По принцип се изисква само на носителят(ите) на родителска отговорност или друго подходящо пълнолетно лице, посочено от детето и прието за такова от компетентния орган в съответствие с **член 5, параграф 2**, да бъде предоставена същата (недостатъчна) информация, както на детето. Това поражда косвен проблем със спазването в много държави членки.

Като цяло проблеми със спазването при транспонирането на член 5, параграф 2 относно посочването на друго подходящо пълнолетно лице и предоставянето на информация на последното са установени в **21** държави членки. В допълнение към косвения проблем със спазването, свързан с член 4, проблеми със спазването произтичат и, наред с другото, от липсата на прецизност при транспонирането на строго ограничените основания за дерогация от основното право на носителя(ите) на родителска отговорност да получава(т) информация, от една страна, или от липсата на признаване на фигурата на друго подходящо пълнолетно лице, посочено от детето, като страна, равностойна на носителя на родителска отговорност по отношение на процесуалните права и привилегии, от друга.

Първият въпрос се вписва и в набелязаните проблеми със спазването при транспонирането на **член 5, параграф 3** от директивата, в който е предвидена процедурата, която трябва да бъде следвана при отпадане на обстоятелствата, поради които на носителя(ите) на родителска отговорност не е била предоставена информация.

3.5. Адвокатска защита (член 6)

В **член 6, параграф 1** се припомня и укрепва правото на достъп до адвокатска защита, залегнало в Директива 2013/48/ЕС. Макар че понастоящем има **9** образувани производства за установяване на нарушение срещу държави членки поради неправилно транспониране на Директива 2013/48/ЕС[20], за никоя от мерките за транспониране на директивата, за които е постъпило уведомление, не е установено накърняване на това право. Независимо от това мерките за транспониране, за които са постъпили уведомления от държавите членки, в много случаи не отговарят на изискванията на действащата директива, посочени в следващите параграфи на член 6.

В **член 6, параграф 2** се установява общо задължение за държавите членки да гарантират, че децата се ползват от адвокатска защита по начин, който им дава възможност да упражнят ефективно правото си на защита. Адвокатската защита в този контекст следва да се разбира като правна помощ и представителство от страна на адвокат по време на наказателното производство. Когато детето или носителят на родителска отговорност не са назначили сами адвокат, това трябва да направят компетентните органи.

Подробните процесуални изисквания, които имат за цел да се гарантира, че адвокатската защита се осигурява по начин, който дава възможност за ефективно упражняване на правото на защита, са изложени в параграфи 3—8. В много държави членки обаче не всички те са транспонирани в съответствие с директивата (както е разгледано по-подробно по-долу). Поради това спазването на общия принцип, предвиден в член 6, параграф 2, като цяло не е гарантирано при всички обстоятелства и в правните системи на преобладаващата част от държавите членки.

Повече от половината държави членки например не са постигнали напълно съвместимо транспониране на **член 6, параграф 3**, в който се изисква от държавите членки да гарантират, че децата получават адвокатска защита без неоправдано забавяне, след като

[20] Чехия (INFR(2021)2107), Италия (INFR(2023)2006), Нидерландия (INFR(2023)2007), Словакия (INFR(2023)2008), Словения (INFR(2023)2010), Полша (INFR(2024)2073), България (INFR(2024)2003), Естония (INFR(2021)2135), Унгария (INFR(2021)2137).

бъдат уведомени, че са заподозрени или обвиняеми. В директивата се изброяват четири възможни най-ранни етапа на производството, в които следва да започне предоставянето на правна помощ.

В някои от тези неспазили изискванията държави членки правна помощ все още не е осигурена, когато детето очевидно вече е заподозряно лице в разследването, но все още не е придобило качеството на заподозрян, тъй като понятието за „заподозряно лице“ не е признато в конкретната правна система. Това произтича от неправилното транспониране на обхвата на директивата[21]. Също така правна помощ без неоправдано забавяне не е осигурена във всички случаи в онези държави членки, в които производството срещу дете може да се урежда от общите, а не от специални за децата наказателнопроцесуални правила. В други държави членки пък може да е гарантирано, че на детето се назначава адвокат, но да няма правна сигурност относно това дали адвокатът трябва да присъства и да оказва ефективна помощ на детето по време на конкретните действия, посочени в директивата, без да е необходимо детето да отправи искане за неговото присъствие/участие. В някои правни системи адвокатите са тези, които имат право да решат дали присъствието им е необходимо, или не, и следователно да откажат да присъстват, макар директивата да предвижда, че детето има право да има адвокат. Подобни проблеми със спазването засягат и транспонирането на **член 6, параграф 4**, където се посочва, че като част от адвокатската защита, която трябва да бъде осигурена, държавите членки са длъжни да гарантират, че децата имат правото да се срещат насаме с адвокат преди разпита. Трябва също така да се гарантира, че адвокат присъства и може да взема ефективно участие по време на разпита и че децата се ползват от адвокатска защита най-малко по време на някои следствени действия или действия по събиране на доказателства, предвидени в директивата. В много държави членки присъствието на адвокат и активната адвокатска защита невинаги са задължителни във всички тези ситуации. Някои от тях например не гарантират лична среща с адвокат преди провеждането на разпит.

Член 6, параграф 5 гарантира поверителността на комуникацията между детето и неговия адвокат независимо от формата, като например срещи, писмена кореспонденция или комуникация по телефона. Не всички държави членки обаче изрично разпростират обхвата на поверителността до всички видове комуникация.

Правото на адвокатска защита все пак не е абсолютно. Директивата предвижда две основания за дерогация от правилата за адвокатска защита, едното от които се основава на пропорционалност (член 6, параграф 6), а другото — на изключителна и временна необходимост (член 6, параграф 8).

Съответно, когато зачитането на правото на справедлив съдебен процес го позволява**,** в съответствие с **член 6, параграф 6** държавите членки могат да предвидят дерогация от предоставянето на адвокатска защита, когато това не би било пропорционално предвид обстоятелствата по делото. Следователно за дерогацията на основание пропорционалност се изисква индивидуална оценка за всеки отделен случай, като се вземат предвид — но не само — тежестта на предполагаемото престъпление, сложността на делото и мерките, които биха могли да бъдат предприети по отношение на такова престъпление. Най-добрият интерес на детето при всички случаи трябва

[21] Вж. раздел 3.1.

винаги да бъде от първостепенно значение и децата трябва да се ползват от адвокатска защита, когато се явяват пред компетентен съд или съдия с оглед вземане на решение относно задържане под стража, както и по време на задържането. Важно е да се отбележи, че с присъдата не трябва да се налага наказание лишаване от свобода, когато поради липсата на адвокатска защита на детето не е била осигурена възможност за ефективно упражняване на правото му на защита.

Мнозинството от държавите членки са използвали тази възможност под някаква форма, но не непременно в пълно съответствие с директивата. Например много от тях не ограничават обстоятелствата, при които тази основаваща се на пропорционалност дерогация е ограничена, в същата степен, както в директивата. По-специално някои държави членки не изискват истинска оценка за всеки отделен случай, като се вземат предвид всички обстоятелства по делото. Вместо това те прилагат възможността за дерогация въз основа само на общи критерии, като например тежестта на престъплението. Това не е достатъчно, за да се гарантира най-добрият интерес на детето, тъй като може да има обстоятелства, свързани с особената уязвимост или степен на зрялост на детето, които засягат способността му да разбира правилно и да участва в производството и следователно биха били довод против дерогация от правото на адвокатска защита, дори когато са изпълнени определени общи критерии.

Държавите членки също така не могат да предвидят дерогация от осигуряването на адвокатска защита само защото адвокатът не се е явил навреме за конкретно следствено действие или действие по събиране на доказателства, като например разпит, за което обичайно трябва да се осигури защита. **Член 6, параграф 7** от директивата предвижда, че в такива случаи компетентните органи трябва да отложат действието за разумен срок, за да осигурят възможност за явяването на адвоката. Когато детето не е посочило адвокат, органите трябва да отложат действието, докато не осигурят такъв за детето.

Както обаче беше отбелязано в контекста на обсъждането на параграфи 3 и 4, някои държави членки не са предвидили стриктно изискване детето да получава адвокатска защита във всички случаи, предвидени в директивата. Това засяга и транспонирането на член 6, параграф 7.

Що се отнася до основаните на необходимост временни дерогации от изискването за осигуряване на адвокатска защита, в **член 6, параграф 8** на държавите членки се позволява при изключителни обстоятелства и само в досъдебната фаза временно да извършват следствени действия или действия по събиране на доказателства в отсъствието на адвокат по наложителните причини, посочени в директивата. Това включва например неотложна необходимост да се предотвратят тежки неблагоприятни последици за живота, свободата или физическата неприкосновеност на дадено лице или да се осигурят важни доказателства за тежко престъпление. Разбира се, подобна дерогация може да се прилага само когато оценката на конкретните обстоятелства по отделното дело, включително по отношение на всеки конкретен белег за уязвимост, който може да характеризира детето, я оправдава, като се отчита висшият интерес на детето. Важно е да се отбележи, че всяко решение за прилагане на такава дерогация трябва да бъде взето от съдебен орган или при условие че върху решението може да бъде упражнен съдебен контрол.

Много голяма част от държавите членки са предвидили такава възможност за дерогация, но не непременно в пълно съответствие с директивата. Някои от тях предвиждат по-широки основания за временна дерогация или не отчитат изискването за „неотложност“, установено в директивата. Това е проблематично, тъй като подобни дерогации от задължението за адвокатска защита винаги носят риск от накърняване на ефективното упражняване на правото на защита на детето и следва да се прилагат само в рамките на строги ограничения. По-специално, децата могат неволно да дадат показания, които ги уличават в извършването на престъпление, или защото не са разбрали напълно обхвата на правото си да запазят мълчание и да не дават обяснения, които биха ги уличили, или защото се чувстват сплашени и притиснати да отговарят на въпроси.

3.6. Право на личностна характеристика (член 7)

При наказателните производства срещу деца е от решаващо значение да им се изготви личностна характеристика, за да се определят специалните им потребности от гледна точка на закрила, образование, обучение и социална интеграция. Това е предвидено **в член 7, параграфи 1 и 2.** Както е посочено в параграф 2, при изготвянето на личностната характеристика трябва да се обърне внимание по-специално на личността и степента на зрелост на детето, на неговата икономическа, социална и семейна среда, както и всякакъв друг конкретен белег за уязвимост, който може да характеризира детето, като например затруднения в ученето или общуването.

Резултатите от характеристиката никога не трябва да се използват като форма на неофициално свързано с контекста „доказателство“ срещу тях, а трябва да се използват единствено, за да се определи, в съответствие с **член 7, параграф 4,** дали и в каква степен те биха могли да се нуждаят от специални мерки по време на наказателното производство, както и обхватът на наказателната им отговорност и доколко е подходящо налагането на конкретно наказание или прилагането на образователната мярка.

Националните правила за изготвяне на личностни характеристики и тяхната цел не са в съответствие с директивата в поне половината от държавите членки. Що се отнася до транспонирането на персоналния обхват на правото на личностна характеристика, проблем със съответствието възниква в държавите членки, които не изискват личностна характеристика на всички деца, като например тези над 17-годишна възраст, или не предвиждат личностна характеристика по всички видове дела, като например тези, при които производството се урежда от общите правила на наказателното производство, а не от специалните за децата правила. Това произтича от неправилното транспониране на обхвата на директивата[22]. В допълнение някои държави членки са направили личностната характеристика по правило избираема, а не задължителна, така че да бъде изготвяна по преценка на прокуратурата. В такива случаи не е налице правна сигурност, че личностна характеристика ще се изготвя винаги, когато това се изисква от директивата, дори когато прокурорите са насърчавани да съблюдават нейните принципи чрез насоки с незадължителен характер. Освен това в някои държави членки материалноправният обхват на характеристиката, която трябва да се изготвя, е по-ограничен от предвидения в директивата. Често не е уредено и как ще се събира цялата

[22] Вж. раздел 3.1.

необходима и относима информация в случаите, когато това все още не е направено от други компетентни органи, като например службите за закрила на детето.

Що се отнася до целта на личностната характеристика и нейната роля при вземането на решения в хода на наказателното производство, държавите членки често не са предвидили изрични разпоредби в националното си право. В случаите, когато в националното право е посочена цел, тя най-често се ограничава до осигуряване на информация за решенията при постановяването на присъда. Когато резултатите от личностната характеристика не се вземат предвид при вземането на всички основни решения, засягащи детето, по време на цялото производство, функцията ѝ на ключов инструмент, гарантиращ, че производството ще бъде съобразено с интересите на детето и ще се ръководи от висшия му интерес, е силно ограничена.

За да се гарантира, че резултатите от личностната характеристика могат на практика да послужат за вземане на ключови решения по отношение на детето още по време на досъдебната фаза, в **параграф 5** се предвижда, че тя следва да бъде изготвена на най-ранния подходящ етап на производството и — при спазване на **параграф 6** — най-късно преди повдигане на обвинението. Само при изключителни обстоятелства, като например когато детето е задържано и изчакването на изготвянето на личностна характеристика би удължило ненужно срока на това задържане, характеристиката може да бъде представена на разположение чак в началото на съдебните заседания пред съда. В съображение 38 е обяснено, че целесъобразността и ефективността на мерките или решенията, взети преди изготвянето на личностната характеристика, могат да бъдат преразгледани, когато бъде получена характеристиката.

Макар че повечето държави членки предвиждат личностната характеристика да бъде на разположение най-късно преди повдигане на обвинението или поне до началото на съдебните заседания пред съда, в повечето мерки за транспониране не се уточнява допълнително този най-ранен подходящ момент.

Дори когато личностните характеристики се изготвят на най-ранния подходящ етап, качеството им може да е недостатъчно, тъй като много малък брой държави членки са предвидили изрично изискване детето и носителят(ите) на родителска отговорност за него, когато е уместно, да вземат активно участие на при изготвянето на характеристиката или характеристиката да бъде актуализирана по време на цялото производство, когато има причина за това, както се изисква в **член 7, параграфи 7 и 8**. Освен това в някои държави членки не е уредено ефективно от кого и от кои източници ще се събира необходимата/относимата информация в случаите, в които още не е налична информация за детето и свързаните с него обстоятелства от други съответни органи, като например службите за закрила на детето. Това се отразява на спазването на изискването личностните характеристики да се изготвят от квалифицирани служители, като се следва, доколкото е възможно, мултидисциплинарен подход в тези държави членки. В съответствие с **член 7, параграф 9** държавите членки могат да предвидят дерогация от задължението за изготвяне на личностна характеристика, ако тя е съвместима с висшия интерес на детето и е оправдана, като се вземат предвид конкретните обстоятелства по случая, като например дали в близкото минало е изготвяна личностна характеристика на детето. Макар че повечето от държавите членки, които са избрали да предвидят тази възможност за дерогация, са го направили в

съответствие с директивата, някои от тях не изискват по закон оценка за всеки отделен случай за целите на нейното прилагане.

3.7. Право на медицински преглед (член 8)

С цел да се гарантират здравето и личната неприкосновеност на задържаното дете, **в член 8, параграф 1** от директивата се изисква държавите членки да гарантират, че задържаните деца имат право на извършен от квалифициран специалист и възможно най-неинвазивен медицински преглед без неоправдано забавяне, в съответствие с параграф 3, по инициатива или на компетентните органи, или на детето, на адвоката на детето или на носителя(ите) на родителска отговорност, отразен в писмена форма (вж. **параграф 4**) и повторен при необходимост (вж. **параграф 5**). Целта на такъв преглед е да се оцени общото психическо и физическо състояние на детето и по-специално, както е посочено в **параграф 2**, да се определи способността му да бъде подложено на разпит, на други следствени действия или действия по събиране на доказателства или на мерки, налагани или планирани по отношение на детето, като например продължително задържане в рамките на досъдебното производство. Прегледът е необходим и като основа за определяне на това дали трябва да бъде оказана медицинска помощ (вж. **параграф 4**).

Макар че всички държави членки предоставят възможност за провеждане на някакъв вид медицински преглед, когато на децата е наложено полицейско задържани или задържане в рамките на досъдебното производство, не винаги се изисква тези прегледи да се извършват без неоправдано забавяне.

В много правни системи също така не е изрично предвидено, че резултатите от медицинския преглед трябва да се вземат предвид, за да се определи дали детето е способно да бъде подложено на определени процесуални/принудителни действия. Често на компетентните разследващи органи е оставено да преценяват дали да поискат медицинска документация за тази цел, което не е в съответствие с директивата.

3.8. Аудио-визуални записи на разпит (член 9)

Децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, не винаги са в състояние да разбират съдържанието на разпитите, на които са подложени. За да се осигури достатъчна защита на тези деца**,** при провеждането на разпит на деца от полицията или други правоохранителни органи по време на наказателното производство трябва да се прави аудио-визуален запис, когато, както е посочено в **член 9, параграф 1**, това е пропорционално предвид обстоятелствата по конкретното дело. Компетентните органи, отговарящи за разпита, трябва да вземат предвид по-специално дали присъства адвокат и дали детето е задържано, и трябва да гарантират, че най-добрият интерес на детето е винаги от първостепенно значение.

Когато националното право предвижда такъв запис само въз основа на определени общи критерии и не изисква да се вземат предвид конкретните обстоятелства по делото, като например дали детето има интелектуално или психосоциално увреждане, което би могло да направи провеждането на аудио-визуален запис подходящо, е съмнително дали

транспонирането е в съответствие с директивата. Недостатъчната техническа инфраструктура не е валидно основание за дерогация от правилата за аудио-визуален запис, установени в директивата. Системната липса на инвестиции в подходяща техническа инфраструктура не може да се счита за изключителен непреодолим технически проблем, който би оправдал дерогация от правилата на директивата относно аудио-визуалния запис. Като цяло, такива проблеми бяха отбелязани по отношение на транспонирането на член 9 в две трети от държавите членки.

3.9. Ограничаване на задържането (член 10)

Децата са в особено уязвимо положение, когато са задържани, по-специално при полицейско задържане или задържане в рамките на досъдебното производство. Всяко задържане носи възможен риск от увреждане по отношение на тяхното физическо, психическо и социално развитие, както и на успешната им реинтеграция в обществото. Поради това с директивата се установяват два ключови принципа, които да бъдат съблюдавани от компетентните органи, когато налагат задържане.

Първият принцип е, че задържането на дете на който и да е етап на производството трябва да е ограничено до най-краткия подходящ срок, като надлежно се вземат предвид възрастта и индивидуалната ситуация на детето, както и конкретните обстоятелства по делото (**член 10, параграф 1**). Вторият принцип е, че задържане, по-специално задържане под стража, трябва да се налага винаги като крайна мярка и че решението за налагане на задържане в рамките на досъдебното производство трябва да се основава на мотивирано решение, взето без неоправдано забавяне, което подлежи на периодичен съдебен контрол през разумни интервали от време (**член 10, параграф 2**).

Повече от една трета от всички държави членки не са транспонирали нито първия, нито втория принцип в пълно съответствие с директивата. Тук роля играят повтарящи се проблеми със спазването на законодателството, включително неправилното транспониране на обхвата на директивата[23] и общата липса на изрично правно изискване в националното право на много държави членки компетентните органи да извършват задълбочени оценки за всеки отделен случай, които да отчитат конкретните обстоятелства, свързани с детето и с делото, по-специално, за да определят потенциалната пригодност на алтернативни мерки[24].

3.10. Алтернативни мерки (член 11)

Член 11 от директивата изисква от държавите членки да гарантират, че когато е възможно, по отношение на децата се прилагат алтернативни на задържането под стража мерки, вместо задържането им. Такива алтернативни мерки могат да включват забрана детето да се намира на определени места, задължение то да пребивава на конкретно място, ограничения във връзка с контактите с определени лица, задължение за отчет пред компетентните органи, участие в образователни програми или — при условие че детето е съгласно — участие в терапевтични програми или програми за лечение на зависимости (вж. съображение 46).

[23] Вж. раздел 3.1.
[24] Вж. раздел 3.6. относно правото на личностна характеристика.

Повечето държави членки предвиждат такива алтернативни мерки, но видът им се различава в отделните държави членки и дори в регионите в тях. Само няколко държави членки не гарантират наличието на повече от една алтернативна мярка в националното право или не гарантират алтернативи за всички деца.

В този контекст е важно да се отбележи, че в директивата се говори за алтернативни мерки в множествено число, което означава, че повече от една потенциална алтернативна мярка следва да бъде налична по закон, като се има предвид големият набор от възможни мерки, от които държавите членки по принцип могат да избират. Основното предизвикателство за гарантиране, че децата действително се възползват от прилагането на такива алтернативни мерки, обаче, се крие в съдебната практика, чиито резултати са различни в отделните държави членки.

3.11. Специално отношение при задържане (член 12)

В **член 12, параграф 1** от директивата е предвидено изискване задържаните деца да са настанени отделно от пълнолетните, освен ако най-добрият интерес на детето изисква това да не се прави. В съзвучие с това в **член 12, параграф 2** се изисква децата, на които е наложено полицейско задържане, да са настанени отделно от пълнолетните, освен ако най-добрият интерес на детето изисква това да не се прави или ако, при изключителни обстоятелства, това е практически невъзможно. Втората посочена възможност за дерогация може да се приложи в случаи в слабо населени райони, където полицейските участъци не са оборудвани с отделни помещения за задържане на деца, тъй като те разглеждат много малко случаи с тяхно участие. При такива обстоятелства обаче децата трябва да са настанени заедно с пълнолетни лица по начин, който е съвместим с най-добрия интерес на детето.

Тези принципи не са напълно спазени в националното право на около една трета от държавите членки. Тук трябва да се отбележи разликата по отношение на възможността за дерогация между правилата за разделяне при полицейско задържане и при задържане в рамките на досъдебното производство. По отношение на задържането в рамките на досъдебното производство в директивата се изисква съвместното настаняване да се организира само когато в действителност е във висшия интерес на детето то да не бъде настанено отделно. Структурните проблеми при адаптирането на инфраструктурата за задържане не са оправдано основание за дерогация от това правило.

Налице са и редица случаи, в които усилията на държавите членки да транспонират **член 12, параграфи 3 и 4** са довели до отслабване на съответствието с правото на детето по принцип да бъде настанявано отделно от пълнолетните лица, дори и от млади пълнолетни лица, които тъкмо са навършили 18 години**.**

В параграфи 3 и 4 се урежда разширяването на режима на задържане на деца, с който се предоставя повече подкрепа и закрила, така че да обхваща и лицата, които навършват пълнолетие по време на задържането си (поне до навършване на 21 години). Проблемът в някои държави членки е, че разширяването на съвместното настаняване с деца на практика се предвижда по подразбиране, вместо да се обуславя от оценка за всеки отделен случай, като се отчита висшият интерес на децата, които са задържани заедно с младото пълнолетно лице. В други държави членки националното право е формулирано по такъв начин, че предполага, че младите пълнолетни лица ще бъдат настанявани

отделно както от децата, така и от пълнолетните лица, но остава налице правна несигурност относно това тълкуване.

В допълнение към настаняването отделно от пълнолетни лица, са необходими други специални мерки за закрила и подкрепа, за да се гарантира благосъстоянието на децата и способността им за реинтеграция, по-специално когато те са обект на задържане в рамките на досъдебното производство. Поради това в **член 12, параграф 5** от държавите членки се изисква да вземат подходящи мерки в пет съществени области по отношение на децата, задържани в рамките на досъдебното производство, които да гарантират, наред с другото, ефективното упражняване на правото им на семеен живот чрез редовни контакти под формата на посещения и кореспонденция с техните родители, роднини и приятели. Такива мерки следва също така, когато/доколкото е уместно, да обхващат ситуации на полицейско задържане и, когато това е предвидено в националното право, други ситуации на задържане.

Всички държави членки са приели мерки, включително законодателни, които целят, поне до известна степен, да гарантират по-специално здравето на децата, докато са задържани. Други изисквания, като например да се гарантира зачитането на свободата на религията или убежденията на децата, се изпълняват главно чрез общи разпоредби за защита на свободата на религията. Много държави членки също така представиха уведомления за общи разпоредби на националното право, в които е залегнало правото на зачитане на достойнството и на спазване на приложимите стандарти за правата на човека.

В много държави членки мерките за транспониране, за които е постъпило уведомление, са (частично) недостатъчни за постигане на предвидените в директивата стандарти поради една от следните причини: мерките не са достатъчно специфични или не могат да бъдат считани за ефективни за гарантиране на правата и стандартите, предвидени в директивата, не са достатъчни като обхват, за да обслужват всички установени от директивата ключови цели или форми на задържане в изискваната степен, или не обхващат всички задържани деца (ефект от несъответстващото на изискванията транспониране на обхвата на директивата). При проведените консултации няколко държави членки посочиха и наличието на допълнителни практически мерки за изпълнение, като например създаването на програми за подкрепа и образование, които се предлагат доброволно, редовно или *ad hoc* от съответните социални или образователни служби, а някои подчертаха индивидуализирането на отношението към всяко дете. Като цяло обаче бе установено, че повечето държави членки не са успели да докажат, че са транспонирали член 12, параграф 5 в пълно съответствие с изискванията.

По подобен начин приблизително половината държави членки не са приели специални мерки, за да осигурят на задържаните деца възможност да се срещнат с носителя на родителска отговорност във възможно най-кратки срокове, както се изисква от тях поне да се стремят да направят в съответствие с **член 12, параграф 6** от директивата.

3.12. Своевременно и надлежно разглеждане на делата (член 13)

В член 13, параграфи 1 и 2 от директивата от държавите членки се изисква да предприемат всички подходящи мерки, за да гарантират, че наказателните производства с участието на деца се разглеждат като такива с неотложен характер и им се обръща

надлежно внимание и че децата винаги получават отношение, което защитава достойнството им и е подходящо предвид възрастта им, степента им на зрелост и нивото им на разбиране и което е съобразено с евентуалните им специални потребности, включително евентуалните им затруднения в общуването.

Както и в контекста на специалните мерки за задържани деца, повечето държави членки смятат, че тези изисквания са спазени в достатъчна степен чрез общите разпоредби на националното право, като например конституционните принципи, които изискват зачитане на достойнството на личността, и приложимите стандарти за правата на човека, включително Конвенцията на ООН за правата на детето, която е ратифицирана от всички държави — членки на ЕС.

3.13. Право на защита на неприкосновеността на личния живот (член 14)

Неприкосновеността на личния живот на децата в хода на наказателните производства, включително на личната им информация, съдържаща се в наказателното дело, следва да бъде гарантирана по най-добрия възможен начин, за да се предотврати, наред с другото, стигматизацията като пречка за реинтеграцията им в обществото. Съответното изискване за защитата на децата е изложено съответно в **член 14, параграф 1** от директивата.

В **член 14, параграф 2** се изисква съдебните заседания, в които участват деца, по правило да се провеждат при закрити врата, или съдилищата или съдиите да имат право да решат да провеждат такива заседания при закрити врата, а в **параграф 3** се добавя, че трябва да се вземат подходящи мерки, за да се гарантира, че аудио-визуалните записи от разпитите не се разпространяват публично.

При транспонирането на всяка от тези разпоредби бяха установени само незначителни проблеми със спазването в много малък брой държави членки. В много държави членки обаче обхватът на националните разпоредби, транспониращи общото право на неприкосновеност на личния живот на децата, както е посочено в член 14, параграф 1, изглежда не обхваща децата, които са заподозрени в извършването на престъпление, но все още не са официално определени от компетентните органи като заподозрени или обвиняеми (или еквивалентните на тези понятия в държавите членки). Това произтича от неправилното транспониране на обхвата на директивата[25].

Във всеки случай държавите членки трябва, в съответствие с **член 14, параграф 4** и при зачитане на свободата на словото и на информацията, както и на свободата и плурализма на медиите, да насърчават медиите да предприемат мерки за саморегулиране, за да постигнат целите на определените в директивата правила относно неприкосновеността на личния живот.

Поради това повечето държави членки не са подали официални уведомления за мерките за транспониране на тази разпоредба. Въпреки това в отговор на консултацията на Комисията относно практическите мерки за прилагане повече от една трета от държавите членки са посочили, че медиите са поне частично обвързани със законодателни мерки, забраняващи разпространението на лична информация, изображения или записи на деца, които са заподозрени или обвиняеми. Това се допълва

[25] Вж. раздел 3.1.

от саморегулиране. Други държави членки са посочили, че медиите в тяхната правна система работят съгласно насоки, издадени от специализирани национални административни органи, и/или съгласно самоналожени и подлежащи на вътрешен контрол етични кодекси без държавна намеса.

3.14. Право на детето да бъде придружавано от носителя на родителска отговорност по време на производството (член 15)

С правото на детето да бъде придружавано от носителя на родителска отговорност по време на съдебните заседания, както е залегнало в **член 15, параграф 1** от директивата, както и, в съответствие с параграф 4, по време на други етапи на производството, когато това е в най-добрия интерес на детето и не възпрепятства наказателното производство, е въведена специфична за децата процесуална гаранция. Както е предвидено в съображение 57, ако повече от едно лице са носители на родителска отговорност по отношение на едно и също дете, то следва да има правото да бъде придружавано от всички лица, освен ако това не е възможно на практика въпреки разумните усилия на компетентните органи.

Повечето държави членки са установили това право, въпреки че няколко държави членки ограничават обхвата му чрез възможности за дерогация, които не са предвидени в директивата. Това също произтича от неправилното транспониране на обхвата на директивата[26].

Повечето проблеми със спазването обаче са възникнали при транспонирането на правилата относно посочването на друго подходящо пълнолетно лице, както е предвидено в параграфи 2 и 3, които са подобни на тези, предвидени в член 5 от директивата.

На първо място, някои държави членки не позволяват на детето само да посочи другото подходящо лице. В определени други държави членки компетентните органи разполагат с право на преценка да изключат носителите на родителска отговорност от производството, без непременно да трябва да гарантират, че е посочено друго подходящо пълнолетно лице, което да ги замести. Това е свързано най-вече с факта, че не е въведено понятието „друго подходящо пълнолетно лице“, което също така не е официално назначено за действителен законен настойник на детето, като например учител или член на семейството, който по закон не носи родителска отговорност за детето.

Като цяло проблемите, свързани със съвместимото транспониране на правото на детето да бъде придружавано, могат да окажат сериозно отрицателно въздействие върху ефективното разбиране от страна на детето на наказателното производство и върху способността му да упражнява своите процесуални права. По-специално децата, които, в съответствие с член 6, параграф 6 или член 6, параграф 8 от директивата, не се ползват с адвокатска защита, биха могли да останат изцяло без насочващото и подкрепящо присъствие на подходящо пълнолетно лице.

[26] Вж. раздел 3.1.

3.15. Право на децата на лично явяване и участие в съдебното производство по тяхното дело (член 16)

В **член 16, параграф 1** се припомня правото на децата да присъстват на съдебното производство по тяхното дело. В него обаче е предвидено допълнително изискване държавите членки да предприемат всички необходими мерки, за да им осигурят ефективно участие, включително като им предоставят възможност да бъдат изслушани и да изразят своето мнение. Както се посочва в съображение 60, държавите членки следва да вземат подходящи мерки за насърчаване на децата да присъстват на съдебното производство по тяхното дело, включително чрез личното им призоваване и изпращане на копие от призовката на носителя(ите) на родителска отговорност или друго подходящо пълнолетно лице.

От малкото държави членки, чието национално законодателство не е напълно съобразено с тези изисквания, две предвиждат, че в определени случаи поне част от съдебното производство може да се проведе без физическото присъствие на детето.

В член 16, параграф 2 освен това се установява изискването на децата, които са били съдени задочно, да бъде предоставено правото на нов съдебен процес, който дава възможност за разглеждане на (нови) доказателства, или на друго ефективно правно средство за защита в съответствие с Директива (ЕС) 2016/343 и при условията, предвидени в посочената директива. По принцип разпоредбите на националното право, уреждащи тези въпроси, не са специфични за децата, а се прилагат за всички заподозрени и обвиняеми лица. В този контекст трябва да се отбележат проблемите със спазването на съответните разпоредби на Директива (ЕС) 2016/343, а именно член 8 относно правото на лицата да присъстват на съдебния процес и член 9 относно правото на нов съдебен процес, които не са били транспонирани в най-малко шест държави членки[27], срещу които са образувани производства за установяване на нарушение.

3.16. Право на правна помощ (член 18)

Децата, които са заподозрени или обвиняеми, се ползват, както и пълнолетните лица, от правото на правна помощ, както е предвидено в Директива (ЕС) 2016/1919. Въпреки това, по отношение на децата, в **член 18** изрично се изисква националното право относно правната помощ да гарантира не само правото на адвокатска защита, предоставено на всички заподозрени и обвиняеми лица, но и ефективното упражняване на правото на адвокатска защита съгласно член 6 от тази директива.

Проблемите със спазването на изискванията във връзка с транспонирането на Директива (ЕС) 2016/1919 също засягат предоставянето на правна помощ на деца. За държавите членки, които не са транспонирали правилно Директива (ЕС) 2016/1919, автоматично се счита, че са транспонирали неправилно и член 18 от разглежданата тук директива, освен ако проблемът с транспонирането не засяга само пълнолетните заподозрени или обвиняеми лица, тъй като съществуват различни правила, уреждащи предоставянето на правна помощ на деца, които са заподозрени или обвиняеми, които са в съответствие с Директива (ЕС) 2016/1919. Що се отнася до проблемите със

[27] Белгия (INFR(2023)2094), България (INFR(2023)2093), Хърватия (INFR(2023)2092), Унгария (INFR(2023)2141), Латвия (INFR(2023)2140), Полша (INFR(2024)2034).

спазването на Директива (ЕС) 2016/1919, правилата относно сроковете за предоставяне на правна помощ, посочени в член 4, параграф 5, не са транспонирани в съответствие с изискванията от почти всички държави членки[28]. Тъй като засегнатите държави членки прилагат същите правила за правната помощ за деца, както и за пълнолетни лица, тези проблеми със спазването на Директива (ЕС) 2016/1919 представляват и проблеми със спазването на разглежданата тук директива.

Както беше отбелязано във връзка с транспонирането на член 6 от директивата, не всички държави членки предвиждат предоставянето на адвокатска защита, включително назначаването на адвокат за правна помощ, от най-ранния момент, предвиден в директивата. Това също произтича от неправилното транспониране на обхвата на директивата[29].

В някои държави членки децата, които получават правна помощ, трябва също така при определени обстоятелства да възстановят тези разходи, въпреки че адвокатската защита е задължителна. Както се подчертава в доклада относно прилагането[30] на Директива (ЕС) 2016/1919, половината от държавите членки обикновено дават възможност за възстановяване на разходите в случай на присъда или когато наказателното производство е прекратено поради обстоятелства, които не оневиняват лицето, като например изтичане на давностния срок. В някои случаи това възстановяване на разходите се извършва независимо от икономическото/финансовото положение на засегнатите лица.

3.17. Правни средства за защита (член 19)

Правото на ефективни правни средства за защита, залегнало в член 47 от Хартата, е основно процесуално право. Поради това в **член 19** се изисква децата да разполагат с ефективни правни средства за защита съгласно националното право в случай на нарушаване на правата им по тази директива. Каква ще бъде формата на тези правни средства за защита, е въпрос на процесуална автономия. Съответствието с тази разпоредба по отношение на транспонирането е много високо. Всички държави членки разполагат с поне някаква форма на правно средство за защита в случай на нарушаване на правата на детето съгласно директивата.

3.18. Обучение (член 20)

Ефективното и непрекъснато обучение на представителите на професиите, които са в контакт с децата по време на наказателно производство, в области като правата на децата, подходящите техники за провеждане на разпит, детската психология и общуването на език, пригоден за деца, е от жизненоважно значение, за да се гарантира, че директивата се изпълнява и прилага по начин, който е в съответствие със заложените в нея изисквания и цели. Ето защо в член 20 се определят изискванията за такова

[28] Вж. Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно прилагането на Директива (ЕС) 2016/1919 на Европейския парламент и на Съвета от 26 октомври 2016 г. относно правната помощ за заподозрени и обвиняеми в рамките на наказателното производство и за искани за предаване лица в рамките на производството по европейска заповед за арест, COM(2023) 44 final.
[29] Вж. раздел 3.1.
[30] Пак там.

обучение за различните ключови участници. Подходите към транспонирането на тези изисквания се различават значително в отделните държави членки.

С **разпоредбата на параграф 1** се изисква от държавите членки да гарантират, че служителите в правоохранителните органи и в местата за задържане, които работят по дела, свързани с деца, преминават специализирано обучение на ниво, съобразено с контактите им с децата. Въпреки това липсата на добре установени рамки за обучение, които да подлежат на механизми за контрол на качеството на практика, допринася за проблеми със спазването на изискванията в много държави членки. Някои държави членки са транспонирали само изискванията на директивата относно обучението на правоохранителните органи или на служителите в местата за задържане. В много от тях участието в съответните обучения е доброволно. Също така изглежда, че има значителни разлики в честотата на предлаганите обучения. При проведените консултации някои държави членки потвърдиха, че обученията се провеждат само *ad hoc*, въз основа на вътрешни оценки на потребностите, докато други са установили редовни цикли на обучение. Това беше подчертано и от Агенцията за основните права[31]. Заинтересованите страни, чието мнение е потърсено, посочват също така възможни недостатъци в качеството на предоставените обучения. По отношение на съдиите и прокурорите, които работят по наказателни производства с участието на деца, държавите членки трябва, в съответствие с **параграф 2**, да предприемат подходящи мерки, за да гарантират най-малкото, че те имат специална квалификация в тази област или ефективен достъп до специализирано обучение.

Такива „подходящи мерки“ не се ограничават непременно до законодателни мерки и във всички случаи следва да зачитат независимостта на съдебната система и различията в организацията на съдебната система в държавите членки, както и ролята на структурите, отговорни за обучението на съдиите и прокурорите, като например независимите национални институти за съдебно обучение. Повечето държави членки, които са въвели законодателни изисквания за обучението на съдиите и прокурорите, са запазили тези правила много общи и са посочили допълнителни мерки за практическо прилагане, включително мерки, предприети от независими органи за обучение и за саморегулиране на професията на магистратите.

В държавите членки, в които не съществуват законодателни разпоредби относно обучението на прокурорите и съдиите, съществуват различни рамки за прилагане, които се основават главно на практически мерки за изпълнение. При проведените консултации две държави членки са посочили, че тяхната правна система работи със специализирани съдилища и прокуратури за непълнолетни. На тези длъжности могат да бъдат назначавани само съдии и прокурори, които са придобили специализирани знания чрез обучение, предлагано от съответните институции за обучение на съдии и прокурори. Освен това има държави членки, в които специализираното обучение се предлага от специализирани институции за обучение, но, както изглежда, само на доброволна основа, поне за някои от съответните специалисти в областта на правосъдието. Това не

[31] Проучване на Агенцията на Европейския съюз за основните права (2022 г.), *Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards* (Децата като заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство — процесуални гаранции), на разположение на адрес: https://fra.europa.eu/de/publication/2022/children-criminal-proceedings.

е непременно достатъчно, за да се гарантира, че всички съответни лица действително са преминали специфично обучение.

Съгласно **параграф 3** трябва също така да се предприемат подходящи мерки, за да се насърчи осигуряването поне на такова специализирано обучение на адвокати, които работят по наказателни производства с участието на деца, като се отчита разбира се необходимостта от зачитане на независимостта на адвокатурата и ролята на структурите, отговорни за обучението на адвокати, като например националните адвокатски колегии.

При провеждането на консултации по този въпрос няколко държави членки са посочили, че предоставят финансиране на националните адвокатски колегии, за да улеснят подходящото обучение на адвокатите по методи на правосъдие, съобразено с интересите на децата, и/или изискват от адвокатите, които искат да бъдат включени в списъка на адвокатите, предоставящи правна помощ на деца, да са преминали специализирано обучение. Голямото мнозинство от държавите членки обаче посочват, че в тяхната правна система обучението се урежда и осигурява изцяло от националните адвокатски колегии и че държавата не се намесва в този въпрос.

И накрая, в **параграф 4** държавите членки се приканват да насърчават инициативите, позволяващи на лицата, които осигуряват за децата помощ и услуги за възстановително правосъдие, да преминават подходящо обучение и да съблюдават професионални стандарти с оглед на безпристрастността, уважението и професионализма. Това следва да бъде постигнато посредством публичните служби на държавите членки или чрез финансиране на подпомагащи децата организации.

При провеждането на консултации някои държави членки са предоставили информация относно практическите мерки за изпълнение и съществуващите структури за улесняване на обучението на специалисти в областта на помощта за децата и възстановителното правосъдие. Приетите мерки включват, наред с другото: създаване на специализирани институции/програми за обучение; предоставяне на финансиране на организации на гражданското общество, които предоставят подходящо обучение и насоки; изискване към всички професионалисти, работещи с деца, да преминат основен курс на обучение по правата на детето като част от професионалната им квалификация; и отваряне на достъпа до финансирани от държавата курсове за магистрати за други професии, по-специално за служители в пробационни служби и специалисти, които ръководят процедурите по медиация.

3.19. Събиране на данни (член 21)

За да се наблюдава и оценява ефективността на разглежданата тук директива, е необходимо да се събират съответните данни. В съответствие с **член 21** държавите членки трябваше до 11 юни 2021 г., а след това — на всеки три години, да изпращат на Комисията наличните данни, които показват как са били прилагани правата, установени в директивата.

В съответствие със съображение 64 това следва да включва както данни, регистрирани от съдебните и правоохранителните органи, така и, доколкото е възможно, административни данни, събрани от здравните и социалните служби във връзка с правата, залегнали в директивата, и по-специално онези, които са свързани с броя на

децата, на които е предоставен достъп до адвокат, броя на изготвените личностни характеристики, броя на аудио-визуалните записи на разпити и броя на задържаните деца.

Данни са предадени от повече от две трети от държавите членки. Дори когато са били предавани данни, те рядко са били толкова изчерпателни, колкото е предвидено в директивата. Поради това държавите членки следва, доколкото е възможно, да приведат своите практики за събиране на данни в съответствие с директивата.

3.20. Разноски (член 22)

Накрая, в директивата се урежда разпределението на допълнителните процесуални разноски, произтичащи от прилагането на правото на изготвяне на личностна характеристика, както е предвидено в член 7, правото на медицински преглед, както е предвидено в член 8, и правото на аудио-визуален запис на разпита, както е предвидено в член 9 от директивата. В **член 22** се изисква тези разноски винаги да се поемат от държавите членки, независимо от изхода на производството, с изключение на разноските, произтичащи от прилагането на правото на медицински преглед, когато те се покриват от медицинска застраховка.

В малък брой държави членки въпреки това не е изрично гарантирано, че държавата ще поеме тези разноски, докато в други в националното право действително пряко се предвижда поне част от разноските да бъдат поети от детето или по принцип, или поне в случаите, когато детето е признато за виновно. Това натоварва с неоправдана финансова тежест децата и в крайна сметка носителя(ите) на родителска отговорност за тях в такива държави членки и представлява проблем със спазването.

3.21. Транспониране (член 24)

Член 24, параграф 1 задължава държавите членки да приемат мерки за транспониране на директивата и да информират Комисията за това. В него обаче се изисква също така когато държавите членки приемат тези разпоредби, в тях да се съдържа позоваване на директивата или то да се извършва при официалното им публикуване. Този вид разпоредба се нарича още „клауза за взаимовръзка“. Целта е да се осигури достатъчна публичност на мерките за транспониране и да се даде възможност на засегнатите лица да установят обхвата на своите права и задължения в конкретната област, регулирана от правото на ЕС, транспонирано в националното право[32].

Държавите членки са свободни да избират условията и реда на това позоваване, стига да приемат конкретна мярка за транспониране (*acte positif de transposition*), която да съдържа изрично позоваване на директивата. По-специално, що се отнася до вече съществуващите закони, това може да бъде например специален акт, публикуван в официалния вестник на държавата членка, в който недвусмислено се посочват вече съществуващите законови, подзаконови или административни разпоредби, чрез които съответната държава членка счита, че е транспонирала директивата. Поради това не е необходимо да се правят законодателни изменения. Когато обаче не е предприета мярка

[32] Решение на Съда от 27 февруари 2003 г. по дело Комисия/Белгия, C-415/01, EU:C:2003:118, т. 21.

за осигуряване на позоваване на директивата, засегнатите мерки могат да бъдат отхвърлени от Комисията като мерки за транспониране.

Първоначално само три държави членки са приложили изцяло клаузата за взаимовръзка от директивата. Повечето други държави членки са спазили това изискване само по отношение на новите мерки, приети с цел транспониране на директивата, но не и по отношение на вече съществуващото законодателство, докато няколко държави членки изцяло не са изпълнили това изискване. Тази липса на правилно прилагане на клаузата за взаимовръзка доведе до производства за установяване на нарушение срещу 22-те засегнати държави членки.

На 30 април 2024 г., след обсъждания с държавите членки, Комисията предложи едногодишен етап на изпитване, по време на който официалното публикуване на изискваните във връзка с клаузата за взаимовръзка национални мерки за транспониране да бъде осигурено чрез EUR-Lex. В края на етапа на изпитване Комисията ще оцени резултатите и практиките на държавите членки. Ако се установи, че етапът на изпитване не е довел до изискваните резултати, Комисията си запазва правото да възобнови осигуряването на спазването на задълженията, произтичащи от клаузите за взаимовръзка. Междувременно, ако държавите членки са се съгласили за публикуването на хипервръзки и/или документи директно в EUR-Lex, няма да подлежат на (по-нататъшно) разглеждане жалбите по текущи досъдебни производства или разследвания относно изпълнението на изискванията във връзка с клаузите за взаимовръзка.

Въпреки очевидните предимства на решението с използване на EUR-Lex с оглед на достъпността, държавите членки имат право да се откажат от този метод на публикуване, ако се ангажират да се позовават систематично и пряко на директивите в своите национални мерки за транспониране или да публикуват национални официални известия за тази цел както за националното законодателство, което предхожда съответната директива, която трябва да бъде транспонирана, така и за последващото законодателство.

4. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛЕН 6 ОТ ДИРЕКТИВАТА

В допълнение към общата оценка на транспонирането на член 6 от директивата, Комисията е поела ангажимент да докладва и за прилагането на тази разпоредба. За тази цел, както бе споменато във въведението към настоящия доклад, Комисията проведе консултации с държавите членки и поиска от тях да предоставят съответната информация и статистически данни. От държавите членки беше поискано да предоставят информация/данни за своите практики/практически правила по отношение на:

а) правото на лична среща с адвокат преди провеждането на разпит, както е посочено в параграф 4, буква а);
б) правилата за поверителност на комуникацията, както са посочени в параграф 4, буква а) и параграф 5;
в) възможността за дерогация въз основа на пропорционалността, предвидена в параграф 6, и възможността за временни дерогации, предвидена в параграф 8;
г) правилата за отлагане на разпита, изложени в параграф 7; и

д) съответната съдебна практика.

Получени бяха следните отзиви:

На първо място, що се отнася до правото на среща и консултация с адвокат преди разпита, всички държави членки, с изключение на две, съобщават, че в законодателството им не се предвижда минимален/максимален срок за провеждането на такива консултации. Повечето държави членки посочват, че на практика на децата и техните адвокати се предоставя толкова време, колкото е необходимо, в рамките на разумното. Съобщава се, че в повечето случаи тези консултации отнемат около 30 минути.

В някои държави членки обаче консултациите по принцип са ограничени до 30 минути и могат да бъдат удължени само при обосновано искане. Правилата, които определят такова общо ограничение на времето, предоставяно на децата за консултация с техния адвокат, сами по себе си не са несъвместими с директивата. Трябва обаче да се гарантира, че на практика исканията за удължаване на това време винаги се удовлетворяват, когато това е необходимо за гарантиране на справедливостта на производството, по-специално когато детето може да се нуждае от повече време с адвоката си, например поради затруднения в общуването.

При няколко държави членки от предоставената информация е видно също, че те не гарантират, че детето винаги има възможност да се срещне лично с адвоката за целите на такива консултации. В тези държави членки консултациите, поне в някои случаи, се провеждат само по телефона. Тази практика по принцип представлява неспазване на правото на „среща“ с адвоката, както е установено в директивата, тъй като срещата означава, че адвокатът трябва да присъства лично. Необходимо е да се направи допълнителна оценка дали в определени случаи това може да бъде оправдано въз основа на най-добрия интерес на детето.

На второ място, що се отнася до прилагането на правилата за поверителност на комуникацията между детето и неговия адвокат, както е посочено в параграф 4, буква а) и параграф 5, всички държави членки, участващи в проучването, съобщават, че винаги се гарантира, че консултациите между детето и неговия адвокат са поверителни. Преобладаващата част са посочили, че за тази цел се осигуряват отделни помещения, когато детето е задържано при полицейско задържане или задържане в рамките на досъдебното производство.

Въпреки това поне в две държави членки изглежда, че е разрешено в тези помещения да се извършва видеонаблюдение. Макар че директивата не забранява изрично тази практика, тя може да породи потенциални опасения, когато поверителни от правна гледна точка документи или други материали, които се разглеждат от детето и неговия адвокат по време на такава консултация, са видимо достъпни за лицето/лицата, които я наблюдават.

Трето, по отношение на прилагането на възможностите за дерогация, предвидени в параграфи 6 и 8 от директивата, някои от отговорилите държави членки посочват, че тази възможност за дерогации не е предвидена в техните правни системи. Държавите членки, които смятат, че такава възможност е предвидена, или посочват, че не разполагат с данни за броя на случаите, в които възможността за дерогация е приложена,

или просто не предоставят никакви данни. Една държава членка е съобщила, че възможността за дерогация съществува в нейната правна система, но все още не е прилагана.

От държавите членки беше поискано също така да посочат националния орган, отговорен за извършването на оценката, изисквана съгласно параграф 6, за да се установи дали дадена дерогация от изискванията на директивата относно адвокатската защита е пропорционална и съвместима с правото на детето на справедлив съдебен процес и ефективното упражняване на правото му на защита. На този въпрос повечето държави членки са отговорили, че отговорният орган е този, който има за цел да проведе разпита или друго следствено действие (обикновено полицията), или органът, който като цяло отговаря за производството в момента (обикновено прокурор или разследващ съдия на етапа на досъдебното производство, в зависимост от правната система). Малък брой държави членки винаги изискват съответната оценка да се извърши от орган на съдебната власт.

Остава неясно обаче дали във всички случаи, в които отговорният орган е правоохранителен орган, решението за прилагане на дерогацията все пак трябва да бъде одобрено от прокурор или разследващ съдия, в зависимост от случая, или ще подлежи на съдебен контрол на етапа на съдебното производство. Това би било важно, за да се осигури ефективно правно средство за защита, а в идеалния случай, и за да се предотврати евентуална злоупотреба с възможността за дерогация.

Същите по същество отговори са получени по отношение на прилагането на възможността за временна дерогация, предвидена в **параграф 8** от директивата. Не са предоставени данни за честотата на прилагане и остава неясно дали решението на правоохранителен орган да приложи възможността за дерогация винаги подлежи на съдебен контрол.

Четвърто, във връзка с прилагането на правилата за отлагане на разпита, посочени в параграф 7, почти половината от държавите членки са предоставили информация за това как се тълкува понятието „разумен срок“, въведено в член 6, параграф 7, в тяхната национална правна система.

Повечето нямат изрично определение на това понятие в националното право, а са оставили на компетентните органи да го тълкуват за всеки отделен случай, като вземат предвид индивидуалните обстоятелства по случая, по-специално дали детето е задържано или не.

Някои държави членки обаче посочват конкретни ограничения за времето, което ще бъде предоставено на избрания от детето адвокат, за да се яви. Този срок варира от един час до три дни (в случаите, когато детето не е задържано и не се очаква забавянето да застраши разследването).

Както беше подчертано при обсъждането на транспонирането на член 6, параграф 7, директивата не дава определение на понятието „разумен срок“. Комисията обаче счита, че то следва да се тълкува като „ времето, необходимо за намиране на адвокат на място“, като се има предвид, че в случаи на явно преувеличени или необосновани забавяния държавите членки имат право да назначат друг дежурен адвокат за срока на конкретното действие.

Накрая, по отношение на съответната съдебна практика на национално равнище, в която е повдигнат въпросът за нарушаване на правата на детето по член 6, по-специално във връзка с прилагането на възможностите за дерогация, предвидени в параграфи 6 и 8, държавите членки са посочили, че не са осведомени за такива случаи и/или не водят съответната статистика. Поради това Комисията не беше в състояние да прецени кои конкретни елементи на въпроси, свързани със спазването на член 6, може да са били повдигнати на практика или каква е честотата на тези случаи.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Целта на директивата е да се укрепят и допълнят по цялостен начин процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, за да се гарантира, че те имат реална и ефективна възможност да разбират напълно и да проследяват производството срещу тях, както и да упражняват правото си на справедлив съдебен процес. По този начин с директивата бе постигнат значителен напредък по отношение на усилията за осигуряване на равен достъп до правосъдие в целия ЕС за една от най-уязвимите категории заподозрени и обвиняеми лица. Потенциалът ѝ за положително въздействие не се изчерпва с укрепването на взаимното доверие между държавите членки в правосъдните им системи, а обхваща и предотвратяването на извършването на рецидиви и насърчаването на социалната реабилитация и реинтеграция на децата.

В настоящия доклад обаче се подчертава, че в някои държави членки все още се срещат проблеми със съответствието по отношение на основните разпоредби на директивата. Това е особено вярно и проблематично по отношение на обхвата на националните мерки за прилагане на директивата, както и на транспонирането на ключови материалноправни разпоредби, включително относно правата на информация, на адвокатска защита, правото на личностна характеристика и правилата за налагане на задържане и отношението при задържане. Въз основа на информацията, събрана за целите на настоящия доклад, изглежда, че съществуват и проблеми със спазването на разпоредбите по отношение на прилагането на член 6 от директивата, по-специално във връзка с правилата за отлагане на разпита и правото на среща и консултация с адвокат преди разпита.

Комисията приоритетно ще се стреми да продължи производствата за установяване на нарушение, образувани поради липса на пълно транспониране на директивата, и ще продължи да оценява спазването на директивата от страна на държавите членки. Когато е необходимо, Комисията ще предприеме всички подходящи мерки, за да гарантира спазването на разпоредбите на директивата в целия ЕС.